

УДК 338.439.66:338.436(477)

Р. П. Смоленюк,

к. е. н., доцент, ректор, Хмельницький економічний університет, м. Хмельницький

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

R. Smoleniuk,

PhD in Economics, Associate Professor, Rector,

PHEI "Khmelnyskyi economical university" Khmelnytskyi, Ukraine

METHODOLOGICAL BASES FOR RESEARCH OF MONITORING AS AN INSTRUMENT FOR INCREASING EFFICIENCY OF FINANCING OF THE DEVELOPMENT PROGRAMS OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX

Стаття присвячена теоретичним, методологічним і практичним аспектам моніторингу як важливого інструмента підвищення ефективності фінансування програм розвитку агропромислового комплексу. Акцентовано увагу на модернізації агропромислового комплексу та необхідності створення інноваційно-орієнтованих підприємств, а також оптимізації зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування у процесі участі в реалізації перспективних програм (проектів). Для реалізації окремих програм і проектів розвитку підприємств та розрахунку ринкової привабливості перспективних напрямів їх діяльності варто визначити пріоритетні характеристики ресурсних моделей і активізувати моніторинг ефективного фінансування програм розвитку агропромислового комплексу.

Відзначено, що система моніторингу передбачає збирання та акумуляцію інформації, яка характеризує динаміку розвитку агропромислового комплексу; формування бази даних, яка відображає рівень фінансової стійкості учасників агропромислового комплексу; прогнозування динаміки критеріїв фінансової стійкості учасників агропромислового комплексу; оцінку ефективності превентивних заходів, які проводяться в межах системи державного регулювання сільського господарства; дослідження системних ризиків аграрного сектору. Доведено, що системний підхід дозволяє приймати рішення щодо планування, діагностики та коректування фінансування програм розвитку. Обґрунтовано, що фінансування програм розвитку агропромислового комплексу потребує прийняття мотиваційно-стимулюючих і коригувальних управлінських рішень.

На основі узагальнення наукових положень встановлено, що організаційно-економічний механізм управління системою фінансування програм розвитку агропромислового комплексу потребує перегляду принципів взаємодії учасників комплексу й системи моніторингу фінансування програм на всіх етапах. Встановлено, що в процесі моніторингу повинен бути забезпечений повний його цикл з метою отримання достовірної моніторингової інформації для прийняття ефективних управлінських рішень. Особливу увагу приділено доцільності використання методики розрахунку потоку вхідних і вихідних фінансових ресурсів при реалізації державної програми для покриття інвестиційних та фінансових потреб, яка дає змогу приймати як оперативні, так і стратегічні управлінські рішення, контролювати достатність фінансових ресурсів для забезпечення поетапності виконання програми.

The article is devoted to the theoretical, methodological and practical aspects of monitoring as an important instrument for increasing efficiency of financing of the development programs of agroindustrial complex. Attention is accented on modernization of agroindustrial complex and necessity of creation of the innovative and oriented enterprises and also optimization of external and internal sources of financing in the process of participation in realization of the perspective programs (projects). It is necessary to determine the priority characteristics of resource models and activate monitoring of effective financing of the development programs of agroindustrial complex for realization of the individual programs and projects of development of enterprises and calculation of market attractiveness of perspective directions of their activity.

It was noted that the monitoring system foresees collection and accumulation of information, which characterizes the dynamics of agroindustrial complex development; forming of database which represents the level of financial sustainability of participants of agroindustrial complex; forecasting the dynamics of criteria of financial sustainability of participants of agroindustrial complex; estimation of efficiency of preventive measures that are conducted within the limits of the system of government regulation of agriculture; research of system risks of agrarian sector. It has been proved that systematic approach allows to make decision on planning, diagnostics and adjustment for financing of development programs. It has been substantiated that financing of the development programs of agroindustrial complex requires acceptance of corrective, motivational and stimulating management decisions.

It has been established on the basis of generalization of scientific positions, that the organizational and economic mechanism for management the system of financing the programs of agroindustrial complex development requires revision of the principles of interaction between participants of complex and the system of monitoring for financing of the programs on all stages. It has been established that complete cycle of monitoring has to be provided in the process of monitoring in order to obtain reliable monitoring information for making effective management decisions. Particular attention was paid to the feasibility of using methods of calculating of the flow of incoming and outgoing financial resources during realization of the government program for covering investment and financial needs that enables to accept both operative and strategic administrative decisions, control sufficiency of financial resources for providing the gradual implementation of the program.

Ключові слова: моніторинг, регуляторна політика, програма розвитку, фінансування, агропромисловий комплекс, фінансові ресурси, системний підхід.

Key words: monitoring, regulatory policy, development program, financing, agroindustrial complex, financial resources, systematic approach.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна усвідомлено і цілеспрямовано здійснює економіко-правові імплементаційні заходи в напрямі інтеграції у світову економіку. Модернізація агропромислового комплексу потребує створення інноваційно-орієнтованих підприємств, а також оптимізації зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування у процесі участі в реалізації перспективних програм (проектів). Розвиток підприємств можна досягнути за рахунок нової якості використання управлінських і фінансових ресурсів. Для реалізації окремих програм і проектів розвитку підприємств та розрахунку ринкової привабливості перспективних напрямів їх діяльності варто визначити пріоритетні характеристики ресурсних моделей і активізувати моніторинг ефективного фінансування програм розвитку агропромислового комплексу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням теорії фінансів, фінансування і фінансовим ресурсам публічного та приватного секторів присвячені праці вітчизняних учених: Білорус О.Г. (закономірності та новітні тенденції динаміки глобального фінансового сектору і процесів глобального економічного відтворення) [1, с. 9—12]; Бутейко А.І., Сараєва І.М. (пріоритети вдосконалення системи державної підтримки розвитку підприємництва шляхом створення інституціональної основи для активізації діалогу між асоціаціями, банками, небанківськими установами та бізнес-асоціаціями) [2, с. 29—34]; Зимовець В.В. (кон-

цептуальні й практичні питання надання державних гарантій з метою реалізації обмежених фінансових ресурсів для реалізації пріоритетних завдань економічного розвитку підприємств) [3, с. 58—62]; Катан Л. І. (сучасна класифікація фінансових ресурсів) [4, с. 29—34]; Опарін В.М. (теоретична концептуалізація визначення та розміщення фінансових ресурсів) [5, с. 10—11].

Алексєєнко А.М., Шулюк Б.С. (систематизовано класифікаційні ознаки соціальних програм та показано рівень виконання таких програм головними розпорядниками бюджетних коштів) [6, с. 98—102]; Бондар Т.А. (удосконалення організаційно-методологічного забезпечення внутрішнього аудиту в системі Міністерства фінансів України) [7, с. 106—124]; Кіндзерський Ю.В. (нові концепції розвитку системи держзамовлення та специфіка технології управління єдиним технологічним циклом реалізації держзамовлення у рамках державної контрактної системи) [8]; Соловйова Н. І. (формування і функціонування механізму інтеграції державних і суспільних стратегічних орієнтирів у системі державного планування) [9]. Однак у роботах названих фахівців недостатньо досліджено ефективність фінансування програм розвитку агропромислового комплексу в умовах реформування системи моніторингу, тому більшість праць вітчизняних вчених з даної тематики не втрачають актуальності.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Моніторингове дослідження ефективного фінансування програм розвитку агропромис-

лового комплексу має комплексний характер. Недостатність методологічної бази для створення ефективних моніторингових систем у процесі реалізації державних програм розвитку сільського господарства й регулювання ринків сільськогосподарської продукції, сировини й продовольства потребує поглиблення науково-методичних підходів дослідження моніторингу як інструмента підвищення ефективності фінансування програм розвитку агропромислового комплексу.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Головною метою даної статті є теоретико-методологічне обґрунтування моніторингу як інструмента підвищення ефективності фінансування програм розвитку агропромислового комплексу в умовах реалізації національних пріоритетних економічних реформ.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основними формами державного регулювання економічного розвитку є фінансово-податкове та грошово-кредитне регулювання. У світовій економіці глобальна інтегрована монетарно-фіскальна модель (ГІМФ) використовується для дослідження коротко- і довгострокових ефектів від заходів податково-бюджетної політики (оподатковування та витрат). На практиці побудова глобальної інтегрованої монетарно-фіскальної моделі здійснюється таким чином, щоб дати змогу дослідникам проаналізувати вплив державних інвестицій в інфраструктуру на продуктивність економіки країни. Водночас багатокраїнна структура цієї моделі дає змогу фінансовим аналітикам аналізувати не тільки глобальні взаємозв'язки, а й вторинні ефекти. ГІМФ включає Німеччину; Грецію, Ірландію, Італію, Португалію й Іспанію; інші країни зони євро; країни Азії з ринком, що формується; Сполучені Штати; і інший світ. Для відстеження міжнародних взаємозв'язків здійснюють, по-перше, повний облік торговельних операцій кожного регіону; по-друге, потік товарів дозволяє моделі визначити рахунки поточних операцій, які представляють собою потоки глобальних заощаджень і інвестицій.

Зростання державних інвестицій сприяє поліпшенню інфраструктури країни, яку підприємства можуть використовувати для скорочення своїх витрат, а розвиток транспортної інфраструктури полегшує доступ економічних агентів як до внутрішнього, так і зарубіжних ринків. У даному контексті фінансові аналітики МВФ С. Елекдаг та Д. Муір вважають, що

державні інвестиції сприяють модифікації інфраструктури та підвищенню продуктивності і відповідно зниженню цін на продукцію підприємств [10, с. 48].

Розвиток сільськогосподарського виробництва й експорту потребує визначення сучасних інвестиційних пріоритетів галузі та суміжних з нею виробництв АПК. Шубравська О.В. справедливо вважає, що для підтримання додатної динаміки розвитку агропродовольчого комплексу та експорту його продукції доцільно збільшити (скасувати) Євросоюзом імпорتنних квот на українську продукцію, яка має перспективи експорту до ЄС [11, с. 42—48].

В економічній літературі при розробці державної політики виділяють дві моделі державної організаційно-економічної підтримки сільськогосподарських товаровиробників: перша ґрунтується на формуванні механізму розподілу продуктивних субсидій між сільськогосподарськими підприємствами, друга — на підвищенні товарності виробництва продукції в особистих господарствах населення (обсяг державної цих господарств визначено за допомогою методики розрахунку регульованої ціни на регіональному ринку сільськогосподарської сировини й продовольства) [12, с. 89—93].

Бюджетна програма здійснюється відповідно до визначених завдань, які визначають напрями та заходи, які повинні забезпечувати відповідні дії та досягнення конкретних цілей. Особливої уваги заслуговує оцінка ефективності програм протягом їх життєвого циклу. У даному контексті Онисько С.М., Кіц М.В. визнають, що заходи державної підтримки підприємств повинні відрізнятися в кризовий і післякризовий періоди, а також на різних стадіях циклічного розвитку економічної системи країни має бути сформована відповідна державна політика [12, с. 87—88].

Сучасні бюджетні програми повинні мати визначені цілі, що відповідають стратегічним напрямкам соціально-економічного розвитку держави; визначення конкретних заходів; терміни використання бюджетних ресурсів. Ціль бюджетної програми полягає у визначенні результатів, яких має досягти суб'єкт господарювання у процесі реалізації цієї програми. Ціль програми має бути узгодженою з головною метою діяльності суб'єкта господарювання та наявними фінансовими ресурсами.

Незважаючи на велику кількість публікацій по проблематиці фінансових ресурсів, багато аспектів економічного змісту й джерел формування фінансових ресурсів залишаються предметом дискусій серед науковців. Фінансовою

наукою ще не вироблено єдиного підходу до визначення поняття "фінансові ресурси", одно-значно не визначений склад їх елементів, факторів і ефективних методів їх оцінки. Вважаємо, що фінансові ресурси — це грошові нагромадження, що перебувають у власності (розпорядженні) суб'єктів господарювання та використовуються ним на відтворення, соціальні потреби й задоволення інших потреб. Фінансові ресурси поділяються на внутрішні та зовнішні.

Теорія управління фінансовими ресурсами визначає такі етапи: аналіз, прогнозування, планування та контроль. Важливо враховувати параметри внутрішнього й зовнішнього середовища. Формування ресурсних моделей підприємств агропромислового комплексу потребує аналізу достовірності інформації про ресурси, оптимізації і координації ресурсів. Ресурсний підхід має реагувати на зміну споживчого попиту та сприяти дотриманню стандартів якості продукції і зниженню виробничих витрат. Концепція моделювання "ланки поставок" (розширені, прямі, максимальні) — передбачає планування ресурсів і формування єдиної системи руху ресурсних потоків.

Джерела, структура і доступність фінансових ресурсів визначаються видами економічної діяльності, рентабельністю і вибраною фінансовою політикою підприємства. Виявлення ризиків при залученні фінансових ресурсів має здійснюватися з урахуванням особливостей профілю пошуку та відбором необхідних ресурсів. Поділяємо точку зору Маюренка С.О., який пропонує для формування ефективної політики управління фінансовими ресурсами для кожної стадії життєвого циклу роботи організації використовувати матрицю взаємозалежності напрямів стратегії управління фінансовими ресурсами й стадій життєвого циклу організації [13, с. 180].

Сучасний ступінь наукової розробки моніторингу як інструмента підвищення ефективності фінансування програм розвитку характеризується відсутністю єдиного понятійного апарату з даної проблеми, тим самим зумовлюючи авторські підходи до трактування поняття.

Енциклопедичні визначення поняття "моніторинг" можна трактувати як безперервність стеження чи нагляд за процесом (об'єктами). Моніторинг сприяє оперативному прийняттю рішень. Г. Гант, А. Гілбретт, Ф. Гілбретт і Ф.У. Тейлор досліджували організацію моніторингу в контексті визначення ефективних способів моніторингу виконання завдань, забезпечення фінансовими ресурсами, систематич-

ності й цілеспрямованості здійснення моніторингу. Більшість визначень поняття "моніторинг" недостатньо обґрунтовані, не враховують специфічні особливості окремих економічних та соціальних систем, різняться по глибині теоретико-методологічних підходів, відображають лише окремі сторони об'єкта і предмета, що досліджуються.

У дослідженні керуємося таким визначенням поняття "моніторинг" — це систематичний збір інформації про значення заздалегідь обраних індикаторів для забезпечення керівників і інших зацікавлених сторін відомостями про те, наскільки успішно виконується програма, ступінь досягнення поставлених цілей і як використовуються грошові кошти, виділені на дану програму [14].

Система моніторингу передбачає збирання та акумуляцію інформації, яка характеризує динаміку розвитку агропромислового комплексу; формування бази даних, яка відображає рівень фінансової стійкості учасників агропромислового комплексу; прогнозування динаміки критеріїв фінансової стійкості учасників агропромислового комплексу; оцінку ефективності превентивних заходів, які проводяться в межах системи державного регулювання сільського господарства; дослідження системних ризиків аграрного сектору. Опарін В. М. виділяє потенційні джерела формування та засади використання коштів фонду регіонального розвитку у контексті виокремлення двох складових фінансового вирівнювання таких, як місцева ініціатива та загальнодержавне регулювання [15, с. 34—39].

Найбільш повно відображають сутнісну характеристику моніторингу як інструмента ефективного фінансування програм розвитку агропромислового комплексу такі принципи: безперервності; адекватності; доцільності; інтерактивності; оптимізації; системності; періодичності; цілісності; оперативності і об'єктивності.

Системний підхід при дослідженні системи є напрямом методології наукового пізнання та соціальної практики, який дає змогу розглядати об'єкти як систему, виявляти різноманітні типи зв'язків і їх взаємозв'язок. Системний підхід є загальнонауковим методом аналізу всіх чинників, що впливають на розвиток агропромислового комплексу, які необхідно враховувати перед прийняттям рішень. При системному підході відносно самостійні компоненти розглядаються у взаємозв'язку. Афанас'єв В.Г. визначає основні параметри системи: складові елементи, структура, функціональні характе-

ристики системи загалом й функції її компонентів, комунікативні властивості, тенденції розвитку системи і її компонентів, управління [16]. Тому системний підхід має бути покладений при виборі фінансових технологій.

На основі системного підходу дослідження моніторингу як інструмента ефективного фінансування програм розвитку агропромислового комплексу доцільно розглядати у сукупності взаємозалежних елементів. Комунікативні властивості проявляються у взаємодії з зовнішнім середовищем та взаємодії системи із суб- і суперсистемами, тобто із системами більш низького або високого порядку. Системний підхід дозволяє приймати рішення щодо планування, діагностики та коректування фінансування програм розвитку.

Системність проведення моніторингу має відповідати характеру досліджуваних процесів на основі разових, періодичних, постійних або вибіркового спостережень за учасниками агропромислового комплексу, задіяних в реалізації програм розвитку. Узагальнення існуючих методологічних підходів щодо організації фінансових ресурсів дозволяє констатувати доцільність застосування процесного та системного підходів. Процесний підхід — це сукупність форм, методів і прийомів управління фінансовими ресурсами. Системний підхід — визначення структури системи, зокрема окремих елементів та функцій.

Системний підхід визначає управління фінансовими ресурсами з урахуванням таких параметрів: потреб ринку; використання ресурсного потенціалу для прийняття обґрунтованих рішень; коректування ресурсного забезпечення залежно від потреб підприємства; підвищення ефективності виробництва за рахунок використання сучасних ресурсозберігаючих технологій.

Ефективність системи моніторингу залежить від дотримання доцільності, неперервності, співставлення даних та доступності фінансових результатів для моніторингу. На практиці варто враховувати діагностико-прогностичну спрямованість — зіставлення отриманої інформації в процесі моніторингу з раніше отриманими показниками і критеріями, а також прогнозування процесу фінансування програм розвитку агропромислового комплексу.

Також доцільно враховувати інтерактивність моніторингу — відносну самостійність проведення моніторингу. Це потребує формування і конкретизації мети моніторингу, узгодження інтересів учасників при проведенні мо-

ніторингу. Інтерактивність моніторингу потребує визначення мети; зацікавленість у взаємодії учасників моніторингу; прогностичність і вимірність результатів взаємодії.

У складі об'єктно-організаційних елементів системи моніторингу важливо підвищувати ефективність залучення і використання фінансових ресурсів. Потік фінансових ресурсів — це рух ресурсів, що виникає в процесі розподіленого в часі управління діяльністю суб'єкта господарювання, при якому здійснюються різноманітні операції з активами й/або пасивами. При цьому для максимізації прибутку має формуватися переважно залучення вхідних фінансових ресурсів і/або оптимізація потоку вихідних фінансових ресурсів.

Для визначення параметрів управління фінансовими ресурсами доцільно виділити три основні рівня: мінімальний (мінімальні ресурси забезпечують досягнення абсолютних і відносних показників для досягнення прибуткової діяльності); базовий (ресурси сприяють досягненню абсолютних і відносних показників, що забезпечують прибутковість та формування деякого запасу фінансової міцності); випереджувальний (прогнози відносні й абсолютні показники можуть бути досягнуті за рахунок раніше накопичених фінансових резервів при сприятливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовища).

В умовах нової фінансової невизначеності одним з основних механізмів підтримки учасників агропромислового комплексу є кредитно-фінансовий інструментарій. Бутейко А.І., Сараєва І.М. визнають, що існуюча система національної кредитно-фінансової підтримки бізнес-процесів не є ефективною, зокрема це стосується недосконалістю організаційної та правової підтримки мікрофінансування стартапів, страхування бізнес-ризиків, а також нерозвинутою системою надання кредитних гарантій [2].

В Україні моніторинг виконання державних програм здійснюють головні розпорядники бюджетних коштів. Міністерство фінансів України проводить тільки моніторинг використання коштів за принципом "витрачено — не витрачено". Концепцією застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 року, визначено, що у процесі формування бюджету за програмно-цільовим методом виконання складається із двох основних компонентів: фінансового та програмного. Основою програмно-цільового методу є бюджетна програма — сис-

тематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети і завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Перфілова Н.М. визнає, що неефективність впровадження програмно-цільового методу управління бюджетом в Україні пов'язана насамперед з: недосконалістю планування бюджетних програм головними розпорядниками коштів, відсутністю механізму відбору програм для фінансування та недосконалістю моніторингу виконання бюджетних програм з боку держави [17, с. 134—135]. Бондар Т.А. визнає доцільність застосування ризик-орієнтованого підходу при здійсненні відбору суб'єктів первинного фінансового моніторингу [7, с. 108—114].

По суті діюча система державного фінансового контролю спрямована на виявлення порушень щодо неналежного використання бюджетних коштів у процесі проведення численних перевірок з метою покарання порушників. Відповідно відсутність дієвого механізму моніторингу виконання бюджетних програм з боку держави потребує дослідження, оскільки має високий теоретичний потенціал і практичну значимість в процесі прийняття стратегічних рішень.

Вважається, що реформування регуляторної політики в контексті спрощення процедур, пов'язаних з видачею ліцензій і дозволів, сприятиме попередженню адміністративно-процедурних правопорушень. Корупція виникає при взаємодії між приватним і державним сектором, а також усередині самого підприємницького середовища. Тому підприємства як вітчизняні, так і іноземні зіштовхуються з проблемами щодо захисту прав власності.

Зміцнення фінансової системи України потребує здійснення заходів щодо протистояння тінізації фінансових активів, зокрема і в агропромислому комплексі. Погоджуємося з точкою зору Соловйової Н. І., яка вважає, що складність впровадження інноваційних методів державного управління зумовлюється високим ступенем відчуження значної частини суб'єктів господарювання від державних цілей розвитку [9].

У даному контексті привертає до себе увагу прийняття Європейською бізнес асоціацією Кодексу поведінки і плану дій бізнесу по боротьбі з корупцією [18]. Для попередження корупційних дій великі підприємства мають свої внутрішні кодекси поведінки, проте для попередження ризиків корупції на державному

рівні мають бути визначені основні види, принципи, стандарти й положення проведення державного аудиту (аудит ефективності договорів, аудит ефективності інформаційних технологій) й фінансового контролю. Відповідно до міжнародної практики державний аудит має оцінювати управління та напрями підвищення ефективності діяльності об'єкта аудиту, а система державного фінансового контролю спрямована на виявлення порушень і вживання заходів реагування.

Особливо важливе значення має впровадження системи державного аудиту та застосування заходів реагування при фінансовому контролі. Міжнародний досвід засвідчує доцільність втілення в Україні вимог принципів Лімської декларації й міжнародних стандартів аудиту, зокрема стандартів внутрішнього аудиту Інституту внутрішніх аудиторів, стандартів аудиту Міжнародної федерації бухгалтерів і Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи зазначимо, що удосконалення моніторингу фінансування програм розвитку агропромислового комплексу в умовах проведення пріоритетних економічних реформ сприяє формуванню стратегічних і тактичних орієнтирів розвитку аграрного сектору в Україні.

1. Недостатня державна підтримка аграрного сектору зумовлена складностями нормативно-законодавчого й організаційно-економічного регулювання. Організаційно-економічний механізм управління системою фінансування програм розвитку агропромислового комплексу потребує перегляду принципів взаємодії учасників комплексу й системи моніторингу фінансування програм на всіх етапах. У процесі моніторингу повинен бути забезпечений повний його цикл з метою отримання достовірної моніторингової інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

2. Фінансування програм розвитку агропромислового комплексу потребує прийняття мотиваційно-стимулюючих і коригувальних управлінських рішень. При реалізації державної програми для покриття інвестиційних та фінансових потреб доцільно використовувати методику розрахунку потоку вхідних і вихідних фінансових ресурсів, яка дає змогу приймати як оперативні, так і стратегічні управлінські рішення, контролювати достатність фінансових ресурсів для забезпечення поетапності виконання державної програми.

3. Управління фінансовими ресурсами має диференціюватися залежно від тактичних і стратегічних пріоритетів розвитку підприємств агропромислового комплексу, тобто вибору максимізації прибутку або довгострокового розвитку. Неефективне управління фінансовими ресурсами зумовлює незбалансованість потоків вхідних і вихідних фінансових ресурсів та сприяє зростанню залежності від зовнішніх джерел, що не дозволяє підприємствам агропромислового комплексу розвинути внутрішні джерела фінансових ресурсів.

4. Варто застосовувати агрегований підхід щодо управління фінансовими ресурсами підприємств агропромислового комплексу, який дає змогу прогнозувати потоки вхідних і вихідних фінансових ресурсів, враховувати зміну зовнішнього та внутрішнього середовища підприємств, а також зниження або зростання операційних витрат. При визначенні потоків фінансових ресурсів на основі даних фінансової звітності доцільно враховувати детермінантність договорів з контрагентами.

5. Моніторинг як інструмент ефективного фінансування програм розвитку агропромислового комплексу має забезпечувати прогнозування поставлених цілей; пошук рішень, які можуть бути запропоновані для здійснення моніторингу; вибір більш прийнятних рішень; узгодження й виконання рішень; проведення моніторингу. Для побудови системи моніторингу програми необхідно визначити параметри програми, які нам необхідно відстежити; встановити основні індикатори, що відображають характеристики моніторингу; визначити джерела інформації для проведення моніторингу; вибрати методи, технологію обробки і графік (періодичність) збору інформації (вимір індикаторів). При виборі моделі моніторингу доцільно використовувати цілевизначальні, процесуальні і праксеологічні компоненти.

Література:

1. Білорус О.Г. Політекономія світ-системи фінансово-економічного глобалізму: нові тенденції та закономірності розвитку глобального фінансового сектору (частина 1) / О.Г. Білорус // *Фінанси України*. — 2015. — № 5. — С. 7—15.

2. Бутейко А.І. Посилення кредитно-фінансової підтримки підприємництва в умовах нестабільності української економіки / А.І. Бутейко, І.М. Сараєва // *Економіка України*. — 2015. — № 1.

3. Зимовець В.В. Ефективність надання державних гарантій підприємствам в Україні / В.В. Зимовець // *Фінанси України*. — 2014. — № 12. — С. 56—68.

4. Фінансові ресурси підприємства та їх класифікація: зб. наук. праць / Наук. ред. Л.І. Катан. — Острог: в-во НаУ "Острозька академія", 2006. — 184 с.

5. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення / В.М. Опарін // *Вісник НБУ*. — 2000. — С. 10—11.

6. Алексеєнко Л.М. Соціальні програми: прагматика формування та проблеми фінансування / Л.М. Алексеєнко, Б.С. Шулюк // *Фінанси України*. — 2015. — № 4. — С. 96—105.

7. Бондар Т.А. Сучасний стан та необхідність організаційно-методологічного забезпечення розвитку внутрішнього аудиту в Міністерстві фінансів України / Т.А. Бондар // *Фінанси України*. — 2015. — № 5. — С. 104—126.

8. Кіндзерський Ю.В. Державне замовлення у світі та особливості його застосування у політиці розвитку: уроки для України / Ю.В. Кіндзерський // *Економіка України*. — 2015. — № 3.

9. Соловійова Н.І. Інтеграційні процеси державного прогнозування: постіндустріальна детермінація / Н.І. Соловійова // *Економіка України*. — 2014. — № 12.

10. Селим Элекдаг, Дирк Муир. Капитальная идея // *Финансы и развитие*. — 2015. — Июнь. — С. 46—48.

11. Шубравська О.В. Сільськогосподарське виробництво України: нові можливості та виклики розвитку / О.В. Шубравська // *Економіка України*. — 2015. — № 5. — С. 40—51.

12. Онисько С. М. Удосконалення організаційно-економічного механізму державної підтримки сільськогосподарських підприємств / С.М. Онисько, М.В. Кіц // *Фінанси України*. — 2015. — № 4. — С. 86—95.

13. Маюренко С.О. Методика визначення актуальних критеріїв оптимізації фінансових ресурсів підприємства / С.О. Маюренко // *Науковий вісник ЧДІЕУ*. — 2009. — № 2 (3). — С. 174—181.

14. Организация экономического сотрудничества и развития. Глоссарий ключевых терминов в области оценки и управления, основанного на результатах. — Париж: 2004 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [<http://www.oecd.org/dataoecd/22/61/31650813.pdf>]

15. Опарін В.М. Домінанти та пріоритети фінансового вирівнювання в Україні / В.М. Опарін // *Фінанси України*. — 2015. — № 6. — С. 29—43.

16. Афанасьев В.Г. Общество: системность, познание и управление. — М.: Наука, 1981. — 368 с.

17. Перфілова Н.М. Проектний підхід до управління державними фінансами / Н.М. Перфілова // Математичні машини і системи. — 2009. — № 2. — С. 129—137.

18. Сеть по борьбе с коррупцией для Восточной Европы и Центральной Азии [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.oecd.org/corruption/acn

References:

1. Bilorus, O. H. (2015), Politekonomiia svit-systemy finansovo-ekonomichnoho hlobalizmu: novi tendentsii ta zakonomirnosti rozvytku hlobal'noho finansovoho sektoru (chastyna 1) [Political economy of the world system of financial and economic globalization: new tendencies and regularities for the development of global financial sector (part 1)], *Finansy Ukrainy*, no. 5, pp. 7—15.

2. Butejko, A. I. Saraieva, I. M. (2015), Posylennia kredytno-finansovoi pidtrymky pidpryemnytstva v umovakh nestabil'nosti ukrains'koi ekonomiky [Strengthening of credit and financial support of entrepreneurship in terms of instability of the Ukrainian economy], *Ekonomika Ukrainy*, no. 1.

3. Zymovets', V. V. (2014), Efektyvnist' nadania derzhavnykh harantij pidpryemstvam v Ukraini [Efficiency of providing state guarantees to the enterprises in Ukraine], *Finansy Ukrainy*, no. 12, pp. 56—68.

4. Katan, L. I. (2006), Finansovi resursy pidpryemstva ta ikh klasyfikatsiia [Financial resources of the enterprise and their classification]: zb. nauk. prats' / nauk. red., Ostroh: v-vo NaU "Ostroz'ka akademiia", p. 184.

5. Oparin, V. M. (2000), Finansovi resursy: problemy vyznachennia ta rozmischennia [The Financial resources: problems of determination and placement], *Visnyk NBU*, pp. 10—11.

6. Alekseenko, L. M. Shuliuk, B. S. (2015), Sotsial'ni prohramy: prahmatyka formuvannia ta problemy finansuvannia [Social programs: pragmatist of forming and problems of financing] // *Finansy Ukrainy*, no 4, pp. 96—105.

7. Bondar, T. A. (2015), Suchasnyj stan ta neobkhdnist' orhanizatsijno-metodolohichnoho zabezpechennia rozvytku vnutrishn'oho audytu v Ministerstvi finansiv Ukrainy [The modern state and necessity of the organizational and methodological providing of the internal audit development in Ministry of finance of Ukraine], *Finansy Ukrainy*, no. 5, pp. 104—126.

8. Kindzers'kyj, Yu. V. (2015), Derzhavne zamovlennia u sviti ta osoblyvosti joho zastosuvannia u politytsi rozvytku: uroky dlia Ukrainy [The Government order in the world and features of its application in the development of policy: lessons for Ukraine], *Ekonomika Ukrainy*, no. 3.

9. Solovjova, N. I. (2014), Intehratsijni protsesy derzhavnoho prohnouzuvannia: postindustrial'na determinatsiia [The integration processes of state prognostication: postindustrial determination], *Ekonomika Ukrainy*, no 12.

10. Selym, Elekdah Dyrk, Muyr (2015), Kapital'naia ydeia [Capital idea] *Fynansy y razvytye, Yiun'*, pp. 46—48.

11. Shubravs'ka, O. V. (2015), Sil's'kohospodars'ke vyrobnytstvo Ukrainy: novi mozhlyvosti ta vyklyky rozvytku [Agricultural production of Ukraine: new possibilities and challenges of development], *Ekonomika Ukrainy*, no. 5, pp. 40—51.

12. Onys'ko, S. M. Kits, M. V. (2015), Udoskonalennia orhanizatsijno-ekonomichnoho mekhanizmu derzhavnoi pidtrymky sil's'kohospodars'kykh pidpryemstv [Improvement of organizational and economic mechanism of state support of agricultural enterprises] *Finansy Ukrainy*, no. 4, pp. 86—95.

13. Maiurenko, S. O. (2009), Metodyka vyznachennia aktual'nykh kryteriiv optymizatsii finansovykh resursiv pidpryemstva [Methods of determination of actual criteria for optimization of financial resources of the enterprise], *Naukovyj visnyk ChDIEU*, no. 2 (3), pp. 174—181.

14. Orhanyzatsiia ekonomycheskoho sotrudnychestva y razvytyia (2004), Hlossaryj kliuchovykh termynov v oblasti otsenky y upravleniia, osnovannoho na rezul'tatakh, Paryzh: [Elektronnyj resurs], Dostupnyj s: [<http://www.oecd.org/dataoecd/22/61/31650813.pdf>].

15. Oparin, V. M. (2015), Dominanty ta priorityety finansovoho vyrivniuvannia v Ukraini [Dominants and priorities of financial equalization in Ukraine], *Finansy Ukrainy*, no. 6, pp. 29—43.

16. Afanas'ev, V. H. (1981), Obschestvo:systemnost', poznanye y upravlenye [Society: consistency, cognition and management], М.: Наука, p. 368.

17. Perfilova, N. M. (2009), Proektnyj pidkhid do upravlinnia derzhavnymy finansamy [Project approach to public finance management, N. M. Perfilova, Mathematical Machines and Systems] *Matematychni mashyny i systemy*, no. 2, pp. 129—137.

18. Set' po bor'be s korruptsyej dlia Vostochnoj Evropy y Tsentral'noj Azyy. [Elektronnyj resurs]. — Dostupnyj s: [www.oecd.org/corruption/acn]. *Стаття надійшла до редакції 08.10.2015 р.*